

Dvoličnost partijskega šefa

Aleš Kocjan, foto: Gregor Pohleven, Bor Slana, arhiv RS, arhiv Demokracije

Po zaostritvi odnosov med predsednikom vlade Janezom Janšo in predsednikom države Janezom Drnovškom se je zaostril tudi odnos med Janšo in nekdanjim predsednikom države Milanom Kučanom.

Odnosi med Janšo in Kučanom so se prvič zaostrili sredi maja, ko je Kučan na sestanku Foruma 21 v Cankarjevem domu kritiziral Janšo, češ da si poskuša z izjavami, ki prejudicirajo odkritja v Sovi (gre za Janševo izjavo, da so nepravilnosti v Sovi stoodstotno dokazljive), podrediti sodstvo. Svojo kritiko na račun Janše je Kučan ponovil v intervjuju za največjo komercialno televizijo po koncu sestanka. Na vprašanje novinarke, kaj meni o izjavah Janeza Drnovška, da ga hoče vlada s preiskavo v Sovi diskreditirati, je dejal: »Škodo zaradi vsega tega početja bo imela država in njen ugled, da ne zna na dostojanstven način reševati te vrste občutljivih vprašanj. Seveda je zakonitost dela

Sove in tovrstnih služb prvi pogoj za to, da lahko funkcionirajo v demokratični družbi in da so lahko uspešne. In seveda, potreben je nadzor tudi nad njimi. Ampak gre vendarle za specifične službe in dejavnosti in nadzor mora biti temu ustrezno prilagojen, tako da ne razkrije celotnega operativnega delovanja, da ne onemogoči službe za operativno delovanje, da ne razkrije mreže, da ne razkrije oblik in načinov njenega delovanja. Jaz se s predsednikom Drnovškom v marsičem strinjam, zlasti z njegovimi ocenami o stanju v tej naši državi. Predvsem z njegovo oceno o nesproščenosti tega vzdušja.«

Janša se je na Kučanovo kritiko odzval čez dva dni med obiskom vlade v Savinjsko-šaleški regiji.

Na Kučanove očitke, da si s tem ko o nepravilnostih v Sovi razsoja, še preden se je o njih izreklo sodišče, podreja sodstvo, je odgovoril, da se čudi, od kod nekdanji predsednik jemlje toliko časa in energije, da nagaja vladi, ko pa ima ta vendarle resnejše delo. »Če se ne motim, v dosedanjih poročilih delovne skupine nekdanji predsednik republike in centralnega komiteja nikoli ni bil omenjen. Ne vem, zakaj se je oglasil, ne poznam njegove izjave, verjetno pa pozna določene stvari in se oglašja vnaprej. Zanimiv je očitek, da nekdo posega v neodvisnost sodstva, glede na to, da ga izgovarja nekdo, ki je bil nekoč nadšef totalitarne politične piramide, ki je totalno obvladovala

sodstvo, tajne službe in jih zlorabljala za vzdrževanje totalitarne oblasti ...« je dejal Janša.

Kučanov spopad z »odkloni«

Na Kučanov odziv nismo dolgo čakali. Predsedniku vlade je odgovoril čez nekaj dni na slovesnosti v spomin na požig partizanske vasi Gabrovica pri Črnem Kalu. »Ob vsem spoštovanju do odgovornega dela vlade in njenega predsednika si pravice misliti in svobode govoriti ne dam vzeti. Še najmanj z očitkom, da sem bil nekoč nadšef totalitarne politične piramide, ki je totalno obvladovala sodstvo, tajne službe in jih zlorabljala za vzdrževanje totalitarne oblasti ... Svobode govora mi niso vzeli ne generali JLA ne Milošević in ne svetovna

Predsednik vlade Janez Janša je Kučanu povedal le tisto, kar mu gre.

Kučan je konec 70. let veljal za enega najobetavnejših komunistov.

politika, ki ni bila naklonjena slovenskemu osamosvajanju, »je dejal Kučan. Kritiziral je tudi stanje v družbi, ki po njegovem mnenju ni sproščeno. »Prostor človekove politične in socialne svobode se prej oži, kot širi. Vzdušje v državi ni sproščeno. Med ljudi se je marsikje zalezal strah. Bojijo se za službe, za posle, bojijo se politike in negotovosti, ki jo povzroča ...« je dejal.

Janša mu spet ni ostal dolžan. Odgovoril mu je na slavnostni akademiji ob 25-letnici Nove revije, in sicer s citatom iz stenograma razširjenega kolegija Republiškega sekretariata za notranje zadeve, ki je 15. aprila 1988 potekal v Tacnu. »Dovolite, da preberem citat, ki dokazuje, kaj se je dogajalo, potem ko je centralno predsedstvo Zveze komunistov Slovenije (CK ZKS) v začetku leta 1987 izdalo razglas, da bodo komunisti naredili vse, da se ideje Nove revije nikoli ne uresničijo. 15. aprila leta 1988 se je v Tacnu pri Ljubljani zbral vrh slovenske represije. Na tem sestanku so se zbrali praktično vsi, ki so odločali o zaporih in svobodi, o uporabi posebnih metod in sredstev, skratka o uporabi sile brez kakršnega koli nadzora. Nagovoril jih je tudi predsednik CK ZKS tovariš Milan Kučan. Med drugim je dejal naslednje: 'Na koncu se čuti nekaj slovenskih pisateljev in njim pridruženih članov ali po njih angažiranih ljudi pristojnih za to, da napišejo novo

ustavo, tako kot so govorili zadnjič na občnem zboru ali na društvenem sestanku književnikov. Tu gre za tipično meščansko ustavo, ki je slabša od Čosičeve, ker Čosičeva je sicer meščanska, ampak ostaja vsaj z eno nogo znotraj socializma in znotraj Jugoslavije. Ti naši ne govorijo niti o Jugoslaviji, niti o socializmu, niti o svobodni fronti, to se pravi o nikakršni kontinuiteti, ampak govorijo o naravni pravici slovenskega naroda, da si, izhajajoč iz neodtujljivih pravic človeka, naredijo družbo po svoji oziroma po Bučarjevi meri.' In potem nadaljuje: 'Mi pravzaprav politične kulture nimamo, in če to fašistoidno maniro, ki se kaže skozi omenjeno pisanje, skozi topotanje na javnih tribunah v Cankarjevem centru, ne bomo obrzdali, se lahko zgodi, kar se je zgodilo v Nemčiji leta 1931.'«

Zunaj partije ni demokracije

Čeprav se Kučan danes dela, da da nikoli ni bil šef slovenske partije, ki je imela v resnici pod sabo vse družbene sisteme (sodstvo, polici-

jo, vojsko ...), in kot da je bil eden glavnih borcev za demokratične procese v Sloveniji, to seveda ne drži. Najrazličnejše Kučanove izjave iz konca osemdesetih let kažejo, da je Kučan, ki so ga mnogi uvrščali v trdo strujo znotraj takratne partije, v resnici odločno nasprotoval demokratičnim procesom v Sloveniji, predvsem tistim, ki bi potekali zunaj zveze komunistov. S takšnim početjem je začel že na 10. kongresu ZKS leta 1986, na katerem je postal predsednik CK ZKS. Tedaj je na vse večje zahteve po političnih in gospodarskih reformah odgovoril, da so te, če se bodo že zgodile, mogoče le znotraj zveze komunistov: »Soočeni smo s krizo, eno najglobljih doslej. To si moramo priznati ... Zvesti zgodovinskemu avnojskemu izročilu revolucije in naši presoji realnih razmer vidimo slovenski komunisti trajni interes in poroštvo enakopravnega položaja in svobodnega razvoja svojega naroda /.../ v socialistični, samoupravni, federativni, neodvisni in neuvrščeni Jugoslaviji.« Vnovič je demokratične proce-

se obsodil leta 1998 na seji mestne konference ZKS Ljubljana. »Glede teh vprašanj moramo imeti komunisti iniciativo ... Tega ni veliko ... Zasluži pa jasen odgovor in politično identifikacijo. To so tista zadnje čase vse bolj agresivna nastopanja, ki iščejo domovinsko pravico za tezo, da je ta 'režim' nelegitimen, da je prišel na oblast z nemoralnimi sredstvi in da so zato v borbi z njim dovoljena vsa sredstva. To so ista nastopanja, ki napadajo vse, kar je v tej družbi socialistično, samoupravno, jugoslovansko, kar je povezano s komunistično idejo, ki da ji je vrojen stalinizem, ki slovenskim komunistom očitajo, da izdajajo interese svojega naroda. To so nastopanja, ki napadajo JLA, kar je prav zdaj aktualna tema – kot okupatorsko in protiljudsko, izkoriščevalsko vojsko ... Upiram se, tovarišice in tovariši, te vrste dialogu, upreti bi se mu morali vsi. To ni dialog, ampak je borba za oblast. Je nastopanje, ki odvrča pozornost Jugoslavije od bistvenih vprašanj,« je dejal Kučan. Na konferenci ZKS aprila istega leta je to svoje stališče še zaostрил. »V javnosti se postavlja vprašanje, ne samo kakšen socializem si želimo, ampak ali sploh socializem ... Svojega 'monopola', to je vodilne vloge interesov delavskega razreda oziroma sil dela in znanja v družbi se ZK ni pripravljena odreči v korist nikakršnega drugega monopola, ne interesov birokratsko-etatiističnih sil in ne sil restavracije meščanske družbe ... Moramo povedati, da komunisti sprejemamo razpravo o širitvi demokracije in pluralizma samo znotraj socializma, ki mu na ▶

Litostrojsko stavko, iz katere se je rodila prva demokratična stranka, je Kučan leta 1988 označil za fašistoidno topotanje.

Osamosvojitve ni bila nikoli Kučanova najintimnejša opcija.

Sklepa po sebi

Ko Kučan Janši očita, da mu jemlje pravico do govora, očitno pozablja na čase, ko je njegova zveza komunistov množično prepovedovala svobodo govora. Da se je to res dogajalo, je Kučan priznal na znamenitem sestanku Republiškega sekretariata za notranje zadeve aprila 1988 v Tacnu: »To, kar se sedaj dogaja (kritiziranje nedemokratske oblasti, op. A. K.), je dokaz, da gre za to, da preprosto mislijo, da je mogoče na Jugoslavijo, ki je tako izčrpana in nestabilna, vršiti vsakovrstne, ne samo ekonomske, ampak tudi politične pritiske, in po logiki stvari je za to kriva zveza komunistov in isti, ki so bili na čelu te zveze komunistov in te države dolgo let. Zaman sprejemamo na predsedstvih izjave, da ni dovoljeno napadati predstavnike te države in te oblasti.«

■ izhodiščih programa ZKJ iščemo sodobnejše opredelitve.«

Nasprotovanje osamosvojitvi

Ko so konec maja leta 1988 vojaške oblasti zaradi objave stenograma seje CK ZKJ, na katerem je takratno jugoslovansko partijsko vodstvo razmišljalo o uvedbi izrednega stanja v Sloveniji, aretirale četverico JBTZ, so mnogi, ki so se takrat v podporo četverici množično zbirali na najrazličnejših protestnih zborovanjih, pričakovali, da bo ZKS s Kučanom na čelu odločno obsodila aretacijo, vendar se to ni zgodilo. Nasprotno, Kučan, ki je, vsaj navzven se je zdelo tako, deloval precej pasivno, je na seji CK ZKS julija 1988 poskušal aretacijo na neki način celo upravičiti. »Pri tem bi rad poudaril, da je bil ves postopek začel zaradi suma, da obstaja kaznivo dejanje – če bom prav

povedal – izdaje vojaške skrivnosti ... To dejstvo pa je zdaj v javnosti skorajda pozabljeno ali je vse manj pomembno. Proces je dobil obelježje političnega procesa.«

Sicer pa Kučan ni bil kritičen samo do demokratičnih procesov v Sloveniji, ampak je imel, dokler ni presodil, da bi bilo vztrajanje pri nasprotnem lahko zanj politično nevarno, precej odklonilen odnos tudi do same osamosvojitve. Januarja 1990 je v intervjuju za Danas o njej razmišljal takole: »O odcepitvi Slovenije od Jugoslavije je težko celo misliti, ker ni to nikoli bila moja najintimnejša opcija. Z njo se ne morem sprijazniti. Toda taka Jugoslavija za nikogar ni dobra. Če bi se spremenila helsinška listina in filozofija Evrope, ki zdaj čuti odpor do slehernega spreminjanja meja – ne vem pa, ali se bo pod vpli-

vom tega, kar se dogaja v Nemčiji in vzhodnoevropskih državah, to stališče ohranilo –, bi lahko postal položaj za nas, neseeparatiste, v Sloveniji zelo težak.« Ko se je Demos novembra 1990 na sestanku svojega kluba v Poljčah odločil, da bo plebiscit 23. decembra 1990, je bil spet Kučan tisti, ki je temu nasprotoval, češ da je to prehitro.

Tako je 14. novembra po pripovedovanju pokojnega Jožeta Pučnika sklical sestanek vseh parlamentarnih strank in na njem »bentil« nad preveliko hitrostjo: »Tako ne gre, vlada se zaveda, da osamosvojitve ni mogoče izvesti tako hitro ... In ravno tisti, ki bi moral biti najbolj odgovoren za to vlado (misli na Pučnika), ji je zaril nož v hrbet. Referendum naj bo naslednje leto poleti in takrat bodo dani roki za osamosvojitve.« Na srečo Demos tega Kučanovega

predloga ni podprl. Iz navedenih izjav torej izhaja, da je bil Kučan skoraj vse do konca zvest nedemokratskemu sistemu, ki je poskušal za vsako ceno zatreti vsako klico demokracije, posebej če je ta vzklikala zunaj partije.

Glede na to je danes skrajno nenavadno, da Kučan Janši, ki je bil eden najpomembnejših nosilcev demokratičnih procesov v Sloveniji, očita nedemokratskost oziroma poskus utišanja političnih nasprotnikov. Kučan se bo moral torej pogledati v ogledalo. Če on pozablja, zgodovina ne. ■

ANKETA

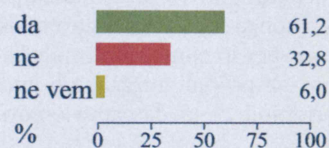
Je primerno, da zadnji predsednik CK ZKS Milan Kučan deli nauke o demokratičnih standardih?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

Odgovorite na www.demokracija.si

Rezultati preteklega tedna

Ali se strinjate s tem, da vlada odpravlja nepravilnosti v Sovi?

Glasovalo: 484

DEMOKRACIJA

Obletnica afere JBTZ

V Ljubljani so se konec maja ob 19. obletnici procesa proti četverici, znanega kot afera JBTZ, srečali glavni akterji oziroma žrtve procesa Janez Janša, Ivan Borštner, David Tasić in Franci Zavrl. Tako kot v preteklih letih so se vsi štirje zbrali na dvorišču Nove revije, kjer so med nekajminutnim druženjem dali izjave za medije, nato pa odšli na skupno kosilo.

Po Janševih besedah je šlo v aferi JBTZ za poskus, »da se zaustavi proces, ki je bil na začetku in je imel v žarišču boj za človekove pravice. Preko tega se je potem nabralo dovolj energije, da je prišlo tudi do demokratičnih sprememb in osamosvojitve«. Aretacija in sojenje četverici sta bila po njegovih besedah »lakmusov papir poguma slovenskega naroda, ki je takrat prvič prišel na ulice in se postavil za človekove pravice drugih«.

Zavrl je dejal, da svojemu sinu težko razloži, zakaj je bil v zaporu. Po njegovih besedah so bili »bad guys« – jugoslovanska vojska, ki ni »štekala čisto

nič, mi smo štekali in smo to naredili in smo izpadli zelo kul«. Po Tasićevem mnenju pa je šlo za zgodovinsko prelomnico v psihološkem smislu: »Ljudstvo se je takrat prvič odločilo, da ga ne bo strah, da bo šlo na ulico in pokazalo, da si želi sprememb.«